

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کتاب معلّم

(راهنمای تدریس)

جغرافیا

سال اوّل

دوره‌ی راهنمایی تحصیلی

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

نام کتاب : کتاب معلم جغرافیا اول راهنمایی - ۷۹

مؤلفان : دکتر سیاوش شایان، دکتر مهدی چوبینه، منصور ملک‌عباسی، دکتر شوکت مقیمی، دکتر ناهید فلاحیان و

معصومه آزادمهر

ویراستار : سیداکبر میرجعفری

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وبسایت: www.chap.sch.ir

صفحه آرا : طرفه سہائی

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران: تهران - کیلومتر ۱۷ جاده‌ی مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن: ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۱۳۴۴۵/۶۸۴

چاپخانه : سمارنگ

سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ سوم ۱۳۸۹

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۹۶۴-۰۵-۱۵۳۲-۹ ISBN 964-05-1532-9

فهرست مطالب

بخش اوّل:

مقدمه

۱	۱- روش‌های تدریس
۱	- روش بازدید علمی
۵	- روش کار گروهی
۶	- روش ایفای نقش
۹	۲- کاربرد وسایل کمک آموزشی در جغرافیا
۱۳	۳- کاربرد رایانه در آموزش جغرافیا
۱۶	۴- آموزش عکس و نقشه در جغرافیا
۱۶	- آموزش عکس
۲۲	- آموزش مهارت‌های نقشه و استفاده از نقشه‌های گنگ
۲۴	۵- شیوه‌ها و الگوهای ارزش‌یابی
	۶- فهرست مفاهیم و اصطلاحاتی که در بخش «دانستنی‌های معلم» درباره‌ی آنها
۳۲	توضیح داده شده است.

بخش دوم:

۳۴	- درس اوّل
۳۷	- درس دوم
۴۱	- درس سوم
۴۴	- درس چهارم
۴۷	- درس پنجم
۵۲	- درس ششم

۵۵	* نقشه‌های گنگ
۵۸	- درس هفتم
۶۲	- درس هشتم
۶۷	- درس نهم
۷۲	- درس دهم
۷۶	- درس یازدهم
۸۳	- درس دوازدهم
۹۰	* نقشه گنگ
۹۱	- درس سیزدهم
۹۳	- درس چهاردهم
۹۵	- درس پانزدهم
۹۸	- درس شانزدهم
۱۰۲	- درس هفدهم (برای مطالعه)
۱۰۴	* نقشه گنگ
۱۰۵	- درس هجدهم
۱۰۸	- درس نوزدهم
۱۱۲	- درس بیستم
۱۱۵	- درس بیست و یکم
۱۱۹	- درس بیست و دوم
۱۲۲	* نقشه‌های گنگ
۱۲۵	- درس بیست و سوم

معلمان محترم و صاحب نظران گرامی می‌توانند نظر اصلاحی خود را درباره‌ی مطالب این کتاب از طریق نامه بر نشانی تهران - صندوق پستی ۱۵۸۵۵/۳۶۳ - گروه درسی مربوط و یا پیام نگار (Email)

talif@talif.sch.ir ارسال نمایند.

دفتر نامه‌ریزی و تألیف کتاب های درسی

مقدمه

کتاب جغرافیای سال اول راهنمایی تحصیلی در سال ۱۳۵۰ به وسیله‌ی مرحوم حسین خلیلی فر به همراه یک جلد کتاب راهنمای تدریس نوشته شد. این کتاب تا چند سال بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به عنوان کتاب درسی جغرافیای سال اول راهنمایی تدریس شد و هر ساله در آن تغییراتی داده شد تا با نیازهای دانش‌آموزان متناسب و اطلاعات آن به روز باشد.

در سال ۱۳۶۷ بر اساس تصمیم شورای عالی آموزش و پرورش، یک ساعت از ساعات تدریس جغرافیا در کلاس‌های دوره‌ی راهنمایی کاسته شد و به همین دلیل برای متناسب کردن حجم کتاب با ساعات تدریس، بخشی از مطالب آن حذف و یا به صورت خلاصه و فشرده ارائه شد. ساختار کتاب قبلی جغرافیای سال اول راهنمایی عمدتاً بر پایه‌ی دانش و اطلاعات استوار بود و روش ارائه‌ی مطالب توسط معلم و بدون دخالت دانش‌آموزان صورت می‌گرفت.

عدم تناسب حجم کتاب جغرافیای سال اول راهنمایی با ساعات تدریس آن و مشکلاتی که برای معلمان و دانش‌آموزان به دنبال آورد، هم‌چنین عدم تناسب محتوا با تغییرات و پیشرفت‌های مداوم و سریع که در نواحی مختلف جغرافیایی رخ می‌دهد، و نیز توجه به روش‌های جدید برنامه‌ریزی درسی جغرافیا و دستاوردهایی نوین در آموزش این درس، دشواری در امر یادگیری و یاددهی و نظایر آن سبب شد که این کتاب در سال تحصیلی ۷۶ - ۱۳۷۵ مورد توجه برنامه‌ریزان درسی جغرافیا قرار بگیرد.

هم‌اکنون شورای برنامه‌ریزی گروه جغرافیای دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی در حال برنامه‌ریزی درس جغرافیا برای دوره‌ی راهنمایی است. لیکن تا تدوین و اجرای کامل برنامه مورد نظر، تغییرات و اصلاحات خاص در کتاب حاضر با استفاده از نظریات جمعی از دبیران دوره‌ی راهنمایی از سراسر کشور و با بهره‌گیری از روش‌های تازه‌ای که در آموزش جغرافیا مطرح است، کتاب طوری سامان‌دهی شد که تا تدوین برنامه‌ی جدید و نهایی، از مشکلات آن کاسته شود و راه برای اجرای برنامه‌ی مورد نظر نیز هموار شود.

گروه جغرافیای دفتر برنامه‌ریزی و تألیف در عین اعتقاد به ضرورت تغییر بنیادی کتاب‌های

درسی جغرافیا از دوره‌ی ابتدایی تا متوسطه، در حال حاضر این کتاب را برای تدریس در سال اول راهنمایی تقدیم دانش‌آموزان و دبیران محترم می‌نماید. کتاب حاضر در واقع مرحله‌ی بینابینی و پیوندی برای رسیدن به مرحله‌ی مطلوب و ایجاد زمینه و آمادگی مناسب برای آن مرحله است. امید است که شورای برنامه‌ریزی بتواند برنامه‌ی کامل آموزش دوره‌ی راهنمایی جغرافیا را براساس اصول صحیح و دستاوردهای جدید آموزش این علم تقدیم کند.

اهمّ تغییراتی که در کتاب قبلی صورت گرفته عبارت‌اند از:

۱- طرح فعالیت‌ها برای دانش‌آموزان: در پایان هر درس بخشی تحت عنوان فعالیت‌ها در نظر گرفته شده که هدف عمده‌ی آن مشارکت بیش‌تر دانش‌آموزان در فرآیند تدریس و یادگیری در کلاس است. کتاب قبلی عمدتاً بر محور دانش و اطلاعات بود و بیش‌تر به مطالب حفظی از قبیل نام کوه‌ها و رودها و... تأکید داشت. در کتاب جدید حیطه‌ی مهارت‌ها و کاربرد دانش جغرافیا نیز مد نظر قرار گرفته است و هم‌چنین به خواندن و ترسیم نمودار، نقشه‌خوانی، بازدید علمی و تهیه‌ی گزارش، تفکر درباره مسائل جغرافیایی، مقایسه، استدلال و... توجه دارد.

۲- اصلاح متون و نقشه‌ها: حذف مطالبی که برای دانش‌آموزان مشکل ایجاد کرده بود و اصلاح علمی و نگارشی متون و نقشه‌ها و سامان دادن به مطالب کتاب قبلی و افزودن مطالب جدید که پس از بحث و بررسی توسط کارشناسان و نظرخواهی از دبیران و صاحب‌نظران انجام گرفته از جمله تفاوت‌های عمده‌ی کتاب حاضر با کتاب قبلی است. در این زمینه به‌ویژه به موضوعات پروژه‌ی آموزش جمعیت و موضوعات زیست محیطی نیز توجه شده است.

۳- استفاده از رنگ‌ها، طرح‌های متنوع و عکس‌های جدید: طرح عنوان درس‌ها به صورت سؤالی، تغییر قطع و اندازه‌ی کتاب برای ایجاد جذابیت و انگیزه‌ی لازم برای یادگیری مؤثرتر از جمله موارد تغییرات کتاب است. در کتاب راهنمای معلم جغرافیای سال اول راهنمایی، اهداف هر درس، وسایل مورد نیاز، روش تدریس پیشنهادی، دانستنی‌های معلم و منابعی برای مطالعه‌ی بیش‌تر، پاسخ پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب، آمده است و نمونه سؤالات ارزش‌یابی برای هر درس مشخص شده است.

در این کتاب هم‌چنین درباره‌ی شیوه‌ی ارزش‌یابی، روش‌های تدریس و چگونگی بازدید علمی، استفاده از وسایل کمک آموزشی، استفاده از عکس و نقشه و چگونگی ارزش‌یابی از آن‌ها در آموزش جغرافیا مطالبی آورده شده است.

امید است همکاران محترم نظریات و پیشنهادهای سازنده‌ی خود را درباره‌ی کتاب درسی جدید و راهنمای تدریس آن و برنامه‌های آتی آموزش جغرافیا در دوره‌ی راهنمایی با ما در میان بگذارند و دست‌اندرکاران تهیه‌ی برنامه‌ی درسی جغرافیا را در این امر مهم یاری کنند.

شورای برنامه‌ریزی گروه جغرافیا

دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی